

POLSKA

Konstytucja gwarantuje wolność wyznania, a inne przepisy prawne i ustawowe zapewniają generalnie wolność praktyk religijnych.

Ogólnie rzecz biorąc, rząd respektuje wolność religijną w praktyce. W okresie, którego dotyczy niniejszy raport, nie zaobserwowano zmiany stanowiska rządu.

Pojawiały się od czasu do czasu informacje na temat społecznych nadużyć lub dyskryminacji ze względu na przynależność religijną, przekonania lub praktyki; generalnie jednak przyjazne relacje między grupami religijnymi w państwie przyczyniły się do wolności religijnej. Postawy antysemityczne utrzymywały się w niektórych warstwach społecznych i wśród marginalnych partii politycznych, rząd jednak publicznie potępiał akty antysemityzmu. Zdarzały się od czasu do czasu przypadki bezczeszczenia cmentarzy żydowskich i katolickich.

Rząd Stanów Zjednoczonych omawia z przedstawicielami rządu polskiego kwestie wolności religijnej w ramach ogólnej polityki promowania praw człowieka. Urzędnicy Ambasady Stanów Zjednoczonych i Konsulatu Generalnego Stanów Zjednoczonych w Krakowie aktywnie monitorują zagrożenia dla wolności religijnej oraz śledzą kwestie związane z nierozliczoną nadal spuścizną Holokaustu i epoki komunistycznej.

Rozdział I. Podział religijny ludności

Kraj zajmuje obszar 312,7 tys. km², a jego ludność to 38 milionów mieszkańców. Ponad 94 procent ludności to wyznawcy religii rzymskokatolickiej. Według Rocznika Statystycznego RP na rok 2008 formalna przynależność do wymienionych grup religijnych wygląda, jak następuje: 33 699 264 wyznawców Kościoła rzymskokatolickiego, 504 150 członków polskiej Cerkwi prawosławnej, 53 000 grekokatolików, 128 235 świadków Jehowy, 77 500 luteranów (Kościół augsburski), 23 568 mariawitów starego obrządku, 21 303 Zielonoświątkowców, 9 595 adwentystów dnia siódmego, 18 804 członków Polskiego Kościoła Narodowego, 4 853 członków Nowego Kościoła Apostolskiego, 4818 baptystów, 4481 metodystów, 3510 luteranów z Kościoła reformowanego, 3 389 zarejestrowanych członków stowarzyszeń żydowskich, 2425 członków Kościoła Chrystusowego, 2 153 mariawitów Kościoła katolickiego, 1275 członków Kościoła Jezusa Chrystusa Świętych Dnia Ostatniego (mormonów), 915 członków Kościoła Sumienia Kriszna (Hare Kriszna) oraz 112 zarejestrowanych członków stowarzyszeń muzułmańskich. Liczby te nie obejmują osób, które identyfikują się z daną wiarą, ale nie utrzymują formalnej przynależności do danego Kościoła. Zwłaszcza, jeśli chodzi o dane odnośnie żydów i muzułmanów, to są one wyraźnie zaniżone. Żydowskie i muzułmańskie organizacje szacują rzeczywistą liczbę swych członków na odpowiednio 30 000 – 40 000 i 25 000.

Większość osób ubiegających się o azyl w Polsce to muzułmanie z Czeczenii. W ośrodkach dla uchodźców na terenie całego kraju zakładają oni własne meczety, w których wyznają swą religię.

Rozdział II. Stan poszanowania przez władze wolności religijnej

Zasady prawne / strategia

Konstytucja gwarantuje wolność wyznania, a inne przepisy prawne i ustawowe zapewniają generalnie wolność praktyk religijnych. Przepisy prawne każdego szczebla chronią w pełni prawo do wolności religijnej przed jego naruszeniem ze strony rządowych bądź prywatnych czynników.

Obywatele mają zagwarantowaną wolność praktykowania dowolnej wiary. Grupy religijne mogą się organizować, rekrutować i szkolić personel, zabiegać o wyznawców oraz otrzymywać dotacje, publikować i spotykać się bez ingerencji rządu. Nie istnieją żadne rządowe ograniczenia, jeśli chodzi o zakładanie i utrzymywanie miejsc modlitwy.

Kodeks karny stanowi, że obrażanie uczuć religijnych w formie publicznych wystąpień grozi grzywną lub karą więzienia do lat trzech.

Obywatele mają prawo do pozywania rządu o naruszenie konstytucyjnego prawa do wolności religijnej oraz do prawnej ochrony przed dyskryminacją lub prześladowaniem z tytułu wierzeń religijnych.

Istnieje 15 grup religijnych, których relacje z państwem wyznaczają konkretne przepisy ustawowe, określające wewnętrzną strukturę grup religijnych, ich działalność oraz procedury odnośnie odzyskiwania mienia. Istnieje 149 innych zarejestrowanych grup religijnych, które nie posiadają ustawowo określonych relacji z państwem. Wszystkie zarejestrowane grupy religijne, w tym wspomniane 15, cieszą się równą ochroną z mocy prawa.

Rząd ustanowił świętami narodowymi Poniedziałek Wielkanocny, Boże Ciało, Wniebowstąpienie Najświętszej Marii Panny, Dzień Wszystkich Świętych, Boże Narodzenie oraz Dzień Świętego Szczepana (Drugi Dzień Świąt Bożego Narodzenia).

Wspólnoty religijne mogą rejestrować się w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych; nie jest to jednak wymagane i mogą one swobodnie funkcjonować bez rejestracji. Ustawa z 1989 roku o gwarancji wolności sumienia i wyznania wymaga, aby grupa, która pragnie się zarejestrować przedstawiła listę przynajmniej 100 członków, a także podała inne informacje. Lista członków musi być poświadczona notarialnie, choć sama rejestracja wydaje się często zwykłą formalnością. Wszystkie zarejestrowane grupy mają te same przywileje, jak na przykład prawo do bezcłowego importu sprzętu biurowego, czy prawo do korzystania z obniżonych stawek podatkowych. W okresie, którego dotyczy niniejszy raport, zarejestrowano dwie nowe grupy religijne: Związek Wyznaniowy Hindu Bhavan i Instytut Sardza Ling.

Przepisy sytuują społeczności katolickie, żydowskie, prawosławne i protestanckie na tym samym poziomie prawnym, a rząd próbuje rozwiązywać problemy, przed którymi stają mniejszościowe grupy religijne.

Zagraniczni misjonarze oraz organizacje religijne nie muszą się rejestrować i mogą działać w kraju swobodnie bez rejestracji. Zagraniczni misjonarze podlegają jedynie pod standardowe przepisy dotyczące cudzoziemców. Nie odnotowano raportów o odmówieniu prawa wjazdu misjonarzom. Kiedy dana organizacja, polska lub zagraniczna zdecyduje się na rejestrację, musi spełnić wymagania odnośnie do rejestracji organizacji religijnych zapisane w ustawie z 1989 roku o gwarancji wolności sumienia i wyznania.

Konstytucja daje rodzicom prawo do wychowywania dzieci zgodnie z ich przekonaniami religijnymi i światopoglądem. W polskich szkołach Publicznych nadal prowadzone jest nauczanie religii. Teoretycznie uczniowie mogą wybierać między lekcjami religii a lekcjami etyki. Choć w zdecydowanej większości nauczycielami religii są przedstawiciele Kościoła katolickiego, to rodzice mogą poprosić, aby podobne zajęcia prowadzili przedstawiciele dowolnej zarejestrowanej religii. Jednakże pojawiały się informacje, że sprostanie wymaganiom innych grup wyznaniowych było problematyczne. Mimo, że nie jest to powszechną praktyką, istnieją lekcje religii prowadzone przez przedstawicieli wyznań innych niż katolickie, którym pobory wypłaca Ministerstwo Edukacji Narodowej, np. nauczanie religii dla wyznawców prawosławia we wschodniej Polsce. Nauczyciele religii, w tym księża, otrzymują pensje za nauczanie religii w szkołach publicznych od państwa. Przedstawiciele Kościoła katolickiego wchodzi w skład komisji oceniającej, czy dany podręcznik kwalifikuje się do użytku szkolnego.

Rząd nie wymaga określenia przynależności religijnej w paszportach czy dowodach osobistych.

Zgodnie z zapisami konkordatu z 1998 roku, wysocy przedstawiciele rządu i Kościoła katolickiego zasiadają w Komisji Wspólnej Rządu i Episkopatu, która spotyka się regularnie w celu omówienia relacji kościół-państwo.

Rząd współpracuje z lokalnymi organizacjami pozarządowymi i przedstawicielami głównych wyznań w celu propagowania tolerancji religijnej i oraz wspiera inicjatywy takie, jak Marsz Żywych, wydarzenie mające na celu oddanie czci ofiarom Holokaustu. W latach 2008 - 2009 prezydent był gospodarzem wielu wydarzeń, które miały na celu uhonorować obywateli, którzy ryzykowali życiem, by pomóc Żydom podczas Holokaustu. W dniach 21-23 kwietnia 2009r. wysocy rangą przedstawiciele władz polskich oraz osób, które ratowały Żydów podczas Holokaustu, uczestniczyli w obchodach Dni Pamięci o Holokauście w Waszyngtonie DC zorganizowanych przez Amerykańskie Muzeum Pamięci Holokaustu. Przedstawiciele najwyższych władz polskich wzięli udział w obchodach 66. Rocznicy Powstania w Getcie Warszawskim. Prezydent i rząd wspierali wysiłki na rzecz budowy Muzeum Historii Żydów Polskich w Warszawie. Budowa rozpoczęła się w czerwcu 2009 r.

Ograniczenia wolności religijnej

Generalnie rzecz biorąc, rząd respektował w praktyce wolność religijną. W okresie, którego dotyczy niniejszy raport, nie odnotowano zmian w zakresie respektowania wolności religijnej.

Według Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka pojawiły się trudności w organizowaniu zajęć z etyki dla uczniów, którzy nie uczęszczali na lekcje religii w polskich szkołach. We wrześniu 2007 r. Fundacja przedstawiła pisemne uwagi na ten temat na prośbę Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który rozpatrywał skargę rodziny utrzymującej, że rząd naruszył zapisy artykułu 9 o wolności myśli, sumienia i religii, artykułu 13 o prawie do skutecznej interwencji oraz artykułu 14 o zakazie dyskryminacji Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Praw Podstawowych, a także artykuł 2 protokołu numer 1 Konwencji o prawie do kształcenia. Skarga została wniesiona do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w 2002 roku, ale – pod koniec okresu, którego dotyczy niniejszy raport – sprawa nadal pozostawała nierozstrzygnięta. Zdaniem Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka spór dotyczy konkretnej regulacji, która wymaga, aby istniała grupa przynajmniej siedmiu uczniów, aby móc zorganizować lekcje religii lub etyki. Wymóg ten stanowi w istocie akt dyskryminacji wobec uczniów należących do mniejszości, w tym także tych, którzy wybierają lekcje etyki zamiast zajęć z religii.

Choć konstytucja zawiera zapis o rozdziale kościoła od państwa, zarówno w niższej, jak i w wyższej izbie parlamentu wiszą krzyże, podobnie zresztą jak w innych budynkach publicznych, w tym w publicznych szkołach.

Publiczne radiostacje i publiczne stacje telewizyjne transmitują katolickie msze zgodnie z zezwoleniami wydanymi przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji.

Pogwałcenie wolności religijnej

W kraju nie zanotowano doniesień o więźniach sumienia czy o osobach aresztowanych z powodu przekonań religijnych.

Przymusowa konwersja religijna

Nie było doniesień o przypadkach przymusowej konwersji, w tym o przypadkach małoletnich obywateli amerykańskich, którzy zostali uprowadzeni lub nielegalnie wydaleny z terenu Stanów Zjednoczonych lub którym nie zezwolono na powrót do Stanów Zjednoczonych.

Osiągnięcia i działania pozytywne na rzecz poszanowania wolności religijnej

Rząd nadal prowadzi prace zarówno na szczeblu lokalnych, jak i międzynarodowych grup religijnych w kwestii rozwiązania roszczeń majątkowych i innych kwestii będących wynikiem konfiskat i prześladowań w okresie nazistowskim i komunistycznym. Za koordynację relacji między rządem a wspomnianymi organizacjami międzynarodowymi

odpowiada głównie Ministerstwo Spraw Zagranicznych, choć ważną rolę odgrywa także prezydent i premier.

Rząd współpracuje aktywnie z wieloma organizacjami międzynarodowymi, zarówno rządowymi, jak i pozarządowymi w zakresie opieki nad zabytkami, w tym cmentarzami i domami modlitwy. Drażliwe jednak kwestie związane z restytucją mienia oraz opieką nad historycznymi obiektami religijnymi i cmentarzami zostały jedynie częściowo rozwiązane.

Odnotowuje się postęp we wdrażaniu przepisów prawnych wprowadzonych w latach 1990. a dotyczących zwrotu wspólnotom religijnym mienia, które było ich własnością przed II wojną światową, a które zostało następnie znacjonalizowane. Roszczenia dotyczące mienia należącego do wspólnot religijnych nadzoruje minister spraw wewnętrznych, a negocjacje w tej sprawie odbywają się w ramach pięciu komisji – po jednej do rokowań z Kościołem katolickim, wspólnotą żydowską, Kościołem luterańskim oraz Cerkwią prawosławną. Oddzielna komisja zajmuje się sprawami roszczeń innych Kościołów. Spośród około 10 000 roszczeń do mienia komunalnego, ponad 5200 zostało rozstrzygniętych, a ponad 1200 nieruchomości zostało zwróconych do jesieni 2008 roku.

Ostatni ze wspomnianych przepisów prawnych został wdrożony w 1997 roku i umożliwił zgłaszanie roszczeń majątkowych przez wspólnotę żydowską. Przepis zakładał 5-letni okres, najdłuższy, jeśli chodzi o grupy religijne, składania roszczeń względem synagog, cmentarzy oraz ośrodków wspólnotowych, a także budynków, które były wykorzystywane do działalności religijnej, edukacyjnej i charytatywnej. Wspólnota żydowska zgłosiła – do Maja 2002 roku, kiedy to upływał termin zgłaszania roszczeń – 5544 wnioski. Do 29 września 2008 roku, komisja rozstrzygnęła – częściowo lub całościowo – 1450 spraw. Z tej liczby, 389 sprawy rozstrzygnięte zostały polubownie, 259 wniosków zostało częściowo lub całkowicie przyjętych, 474 zakończyło się decyzją o umorzeniu postępowania, 213 wniosków zostało odrzuconych, a w 42 przypadkach nie uzgodniono werdyktu.

Do 31 sierpnia 2008 roku 2794 spośród 3063 wniosków zgłoszonych przez Kościół katolicki zostało załatwionych, przy czym 1463 wnioski zostały rozstrzygnięte między Kościołem a stroną, w której posiadaniu znajdowała się dana nieruchomość, z reguły były to krajowe lub lokalne władze. Kościół luterański, dla którego termin składania wniosków upływał w 1996 roku, zgłosił roszczenia do 1200 nieruchomości.

Do 31 lipca 2008, 890 spraw zostało zakończonych, z czego 239 rozstrzygnięto na zasadzie porozumienia stron, 159 zakończyło się wydaniem orzeczenia, 492 spraw zakończyło się decyzją o umorzeniu sprawy lub odrzuceniem wniosku.

Do 16 września 2008 roku Cerkiew prawosławną wystąpiła z 472 roszczeniami, spośród których 274 zostało załatwionych całościowo lub w części.

Komisja do spraw roszczeń majątkowych wszystkich innych Kościołów otrzymała 168 wniosków. Do 11 września 2008 roku komisja zakończyła rozpatrywanie 62 wniosków, co w 11 przypadkach zakończyło się decyzją o przekazaniu własności lub odszkodowaniu,

dwoma ugodami w sprawie mienia i zadośćuczynienia finansowego, 32 sprawami umorzonymi i 6 odrzuconymi. W 11 sprawach nie doszło do porozumienia.

Przepisy o restytucji mienia komunalnego nie obejmują nieruchomości komunalnych, których właścicielami są osoby prywatne, co powoduje, że szereg kontrowersyjnych i skomplikowanych spraw pozostaje nierozwiązanych. W szeregu przypadków budynki i domy zostały zbudowane na gruncie, na którym znajdowały się żydowskie cmentarze zniszczone w czasie II wojny światowej.

Nie przyjęto dotychczas ogólnej ustawy o zwrocie mienia prywatnego czy zadośćuczynieniu za mienie skonfiskowane w tamtym okresie. W 2008 roku rząd kontynuował prace nad przygotowaniem mechanizmów administracyjnych dla reprivatyzacji, które uzupełniłyby istniejące prawo. Projekt ustawy nigdy jednak nie trafił do Sejmu, tylko pozostał w kanałach międzyresortowych. Od lat 1990. Sejm podejmował kilka prób przyjęcia takich przepisów. Kiedy część wnioskodawców odzyskała prawo do utraconego mienia na podstawie procedur sądowych, uniemożliwiono innym poprzez brak odpowiednich przepisów prawnych skorzystanie z prostszego rozwiązania administracyjnego, co wpłynęło na przedstawicieli różnych wyznań, którzy oczekują na zwrot mienia lub rekompensatę za mienie skonfiskowane po II wojnie światowej.

Doroczna Konferencja do spraw Żydowskich Roszczeń Materialnych Wobec Niemiec odbyła się w styczniu 2009 roku w Warszawie i wystąpiono tam z pilnym apelem o uchwalenie ustawy o restytucji mienia prywatnego, zawierającej złagodzone wymogi dotyczące składania roszczeń. W lutym 2009 roku pełnomocnik premiera ds. dialogu międzynarodowego minister Władysław Bartoszewski wysłał list do przedstawicieli Konferencji ds. roszczeń, w którym wyraził poparcie dla szczegółowej, właściwej i sprawiedliwej ustawy, gdzie przytoczył słowa władz polskich o „moralnej odpowiedzialności za naprawienie krzywd spowodowanych przez nacjonalizację” prywatnej własności przez hitlerowców i reżim komunistyczny. Bartoszewski i inni przedstawiciele wydali podobne oświadczenia na wielostronnej konferencji pt. „Mienie ery Holocaustu”, która odbyła się w Pradze w czerwcu 2009r.

Przedstawiciele władz polski organizują i uczestniczą w wydarzeniach szerzących tolerancję religijną, takich jak konferencje naukowe, odsłonięcie pomników, odbudowa żydowskich nekropolii, wydarzenia kulturalne, wystawy muzealne, festiwale filmowe. Dn. 24 czerwca 2009r. wysocy rangą urzędnicy państwowi wzięli udział w uroczystości otwarcia w Toruniu Wyższej Szkoły Filologii Hebrajskiej prowadzonej przez franciszkanów. Szkoła, która miała przyjąć pierwszych studentów w październiku 2009r., została założona przez o. Marka Tandeka w celu popularyzowania religii żydowskiej.

W dniu 5 marca 2009 roku, Ministerstwo Edukacji oraz Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE zaprezentowało szereg pomocy naukowych do walki z antysemityzmem. Materiały przeznaczone są dla uczniów gimnazjum i mają na celu kształcenie młodych bez stereotypów i uprzedzeń. Materiały te zostały pozytywnie przyjęte przez ministra Bartoszewskiego, ocalałego więźnia Auschwitz oraz wiceministra edukacji Krzysztofa Stanowskiego.

Rozdział III. Poszanowanie wolności religijnej przez społeczeństwo

Pojawiały się informacje o nadużyciach społecznych oraz dyskryminacji opartej na przynależności religijnej, przekonaniach lub praktykach religijnych, jednak ważni działacze społeczni działali aktywnie na rzecz wolności religijnej. W styczniu 2009r., na przykład, przedstawiciele rządu i Kościoła katolickiego wzięli udział w dorocznych obchodach Dnia Judaizmu w Kościele katolickim promujących dialog międzywyznaniowy. Odosobnione przypadki szykan i użycia przemocy nadal się zdarzały, ale niemal zawsze związane były ze skinheadami lub innymi grupami społecznego marginesu. Młodzież Wszechpolska, Narodowe Odrodzenie Polski, Polska Partia Narodowa oraz kilka innych organizacji znanych jest z głoszenia poglądów antysemitycznych, ale nie było dowodów na to, by tym grupom przypisywać działania agresywne.

W dniu 31 stycznia 2009r. prof. Bogusław Wolniewicz powiedział na antenie Radia Maryja, że „forsowanie od przynajmniej dziesięciu lat kultury żydowskiej i żydowskiego punktu widzenia staje się już nie do zniesienia.” Dn. 27 lutego rządowa Rada Etyki Mediów orzekła, iż władze Radia Maryja pozwalając na tego rodzaju antysemityczne wypowiedzi nieopatrzone żadnym komentarzem, naruszyły podstawowe normy etyczne oraz wewnętrzne prawodawstwo kraju i zaapelowała do Radia Maryja o podjęcie wszystkich niezbędnych działań, by zapobiegać nadawaniu treści antysemitycznych w przyszłości. W lutym polska organizacja pozarządowa Stowarzyszenia Otwarta Rzeczpospolita zgłosiła to wydarzenie do prokuratury.

Dn. 30 stycznia Sąd Rejonowy w Białymstoku skazał trzy osoby na 12 do 20 miesięcy więzienia za szerzenie faszyzmu i nienawiści na tle rasowym przez namalowanie swastyk i haseł antysemitycznych na murach getta białostockiego i cmentarza żydowskiego w 2007 roku.

W lutym 2008 roku Leszek Bubel, szef radykalnie prawicowej Polskiej Partii Narodowej zamieścił w internetowej wyszukiwarce YouTube 4-minutowy film wideo, w którym mówi, że jest „dumnym antysemitą” oraz nakazał Żydom, aby „wynosili się z Polski”. Pod koniec okresu, którego dotyczy niniejszy raport, przeciwko Bublowski toczyło się w sądach w Białymstoku, Lublinie, Wrześni i Warszawie szereg spraw o charakterze karnym i cywilnym, z których część została zakończona. Sprawy te mają swoje źródło w jego działaniach w zakresie nawoływania do nienawiści wobec innych narodowości oraz rozpowszechniania literatury o charakterze antysemitycznym. Bubel odsiedział już w więzieniu 6 miesięcy za nawoływanie do wrogości rasowej i zniewagę Żydów.

W listopadzie 2008 roku toruński sąd powołując się na brak wystarczających dowodów podtrzymał wydaną w czerwcu 2008 roku decyzję prokuratury o nie stawianiu zarzutów wpływowemu polskiemu duchownemu ojcu Tadeuszowi Rydzykowi publicznej o obrażę uczuć religijnych. W lipcu 2007 roku tygodnik *Wprost* upublicznił kasetę rzekomo zawierającą nagranie znanego polskiego księdza Tadeusza Rydzyka, który wypowiadał antysemityczne uwagi w czasie wykładu w Toruniu oraz twierdził, że prezydent Kaczyński „siedzi w kieszeni lobby żydowskiego”. Ksiądz Rydzyk sugerował, że taśma została

zmanipulowana. Prezydent Kaczyński potępił te uwagi. W czerwcu 2008 prokuratura, po przesłuchaniu świadków, podjęła decyzje o niestawianiu zarzutów ojcu Rydzykowi. W lipcu 2008 roku Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich wniósł w tej sprawie apelację.

W maju 2007 roku prokuratura wniosła do wrocławskiego sądu aktu oskarżenia przeciwko polskim operatorom Red Watch, strony internetowej utrzymywanej przez antysemicką organizację Krew i Honor. W okresie, którego dotyczy niniejszy raport, sprawy te nadal czekały na rozpatrzenie. Zarzuty, które karane są karą do 5 lat pozbawienia wolności, wynikają z aresztowania w 2006 roku administratorów za rzekome umieszczenie na stronie internetowej nazwiska dziennikarza i dotyczą promowania państwa totalitarnego oraz nawoływanie do nienawiści rasowej i narodowościowej. W 2006 roku policja aresztowała operatorów Red Watch, którzy mieli umieszczać w Internecie informacje na temat dziennikarzy określanych jako „wrogowie białej rasy”. Jeden z dziennikarzy został w Warszawie raniony nożem przez skinheada. W marcu 2008 roku sąd w Lesznie skazał skinheada na 10 lat pozbawienia wolności.

W dniu 20 października 2008 roku sąd rodzinny udzielił nagany czwórce nastolatków, którzy w maju wyszydzili i pobili ortodoksyjnego Żyda odwiedzającego cmentarz żydowski w Warce. Napastnicy w wieku od 13 do 16 lat obrażali, okładali pięściami i kopali ofiarę. Nastolatkowie zostali oskarżeni o spowodowanie uszczerbku na zdrowiu i obrazę narodowości, za co grozi kara do trzech lat pozbawienia wolności.

W okresie, którego dotyczy niniejszy raport odnotowano także sporadyczne przypadki bezczeszczenia cmentarzy, zarówno żydowskich, jak i katolickich, których sprawcami była zbuntowana młodzież. Na przykład, 29 kwietnia 2009r. zniszczono sześć nagrobków na cmentarzu żydowskim w Kaliszu a 24 lipca 2008r. grupa młodych ludzi rozpałała na tym samym cmentarzu ognisko i zniszczyła kilka nagrobków i pomnik. Dn. 17 marca 2009r. niezidentyfikowani wandy zbezczeszcili ponad 50 nagrobków na cmentarzu żydowskim w Chrzanowie. W sierpniu 2008r. wandy zbezczeszcili 41 nowych nagrobków na cmentarzu żydowskim we Wrocławiu. W tego rodzaju przypadkach policja prowadzi dochodzenie w celu znalezienia sprawców.

Dn. 17 lutego 2009 r. policja aresztowała czwórkę pijanych uczniów liceum, którzy zniszczyli płyty nagrobne i krzyże na cmentarzu katolickim w Wesołej. Dwoje 17-latków przyznało się do winy i zostało skazanych na trzy miesiące prac społecznych; sprawy przeciw 16-latkom oczekiwały na rozprawy w sądzie dla nieletnich.

W lipcu 2008 r. dwoje młodych ludzi zniszczyło nagrobki na świeżo odrestaurowanym cmentarzu Żydowskim w Łosicach. Wandy zostali złapani, przyznali się do winy, zostali skazani na 10 miesięcy więzienia w zawieszeniu na 3 lata i grzywnę w wysokości 800 zł. Towarzyszący im mężczyzna, który zachowywał się agresywnie w stosunku do funkcjonariuszy policji został skazany na rok więzienia w zawieszeniu na 3 lata. Na wandy nałożone obowiązek pokrycia kosztów naprawy nagrobków.

Grupy międzywyznaniowe pracowały nad zbliżeniem do siebie różnych wspólnot religijnych działających w kraju. Polska Rada Chrześcijan i Żydów odbywa regularne posiedzenia, aby omówić kwestie interesujące obie strony, a Kościół katolicki i Cerkiew prawosławna prowadzą aktywny dialog w ramach komisji dwustronnej. Polska Rada Ekumeniczna – grupa, która zrzesza większość innych grup religijnych niż Kościół rzymskokatolicki – również wykazywała aktywność. Po II wojnie światowej około 250 cerkwi greckokatolickich zostało przejętych przez diecezje rzymskokatolickie, a grekokatolicy podjęli działania, aby te nieruchomości odzyskać. Była to sprawa wewnętrzna między diecezjami rzymskokatolickimi a greckokatolickimi, w której mediatorem był papież i która nie dotyczyła rządu polskiego.

Odbyło się kilka konferencji poświęconych religii i tolerancji religijnej. Na przykład 15 maja 2009 r. Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie zorganizował konferencję naukową nt. „Socjologia życia religijnego. Tradycje badań i zmiany kulturowe”. W dn. 18 kwietnia 2009 r. około 90 dziennikarzy z całego kraju reprezentujących prasę, radio i telewizję wzięło udział w warsztatach „Kościół bez tajemnic”, przeprowadzonych w Licheniu (Sanktuarium Maryjne). W dn. 3-4 października 2008 r. Centrum Kopernikańskie Uniwersytetu Jagiellońskiego wspólnie z Wydziałem Filozofii Papieskiego Uniwersytetu Teologicznego zorganizowało dwudniową konferencję pt. „Czy nauka zastąpi religię?”.

Marsz Żywych to międzynarodowy program edukacyjny, odbywający się rokrocznie w Polsce i Izraelu. W ramach tego programu w dniu Jom ha-Szoah (Dzień Pamięci Ofiar Zagłady) z całego świata przyjeżdża do Polski żydowska młodzież, by uczestniczyć w przemarszu z Auschwitz do Birkenau, w obrębie największego kompleksu obozów koncentracyjnych zbudowanych w czasie II wojny światowej; następnie udają się do Izraela na obchody Jom ha-Zikaron (Dzień Pamięci Poległych Żołnierzy) i Jom ha-Acmaut (Dzień Niepodległości Izraela). Marsz z Auschwitz do Birkenau odbył się 21 kwietnia 2009 r. pod hasłem „Jesteśmy za nadzieją, nie za nienawiścią” na znak solidarnego sprzeciwu wobec antysemickich wypowiedzi prezydenta Iranu Ahmedineżada wygłoszonych na odbywającej się w tym czasie w Genewie Durban Review Conference (przeгляд procesu wdrażania postanowień konferencji w Durbanie). W marszu uczestniczyło ok. 10 tys. osób z całego świata. W marszu wzięli także udział uczniowie polskich szkół średnich i studenci uczelni wyższych, jak również międzynarodowa organizacja chrześcijańska. Obecni byli też były minister sprawiedliwości Kanady, znany działacz na rzecz praw człowieka Irwin Cotler, oraz wicepremier Izraela Silvan Shalom, jak również grupa mieszkających w USA ocalałych z Holocaustu. Stany Zjednoczone reprezentował ambasador USA w Polsce wraz z małżonką.

Rozdział IV. Polityka Rządu Stanów Zjednoczonych

Rząd Stanów Zjednoczonych omawia z przedstawicielami rządu polskiego kwestie wolności religijnej w ramach ogólnej polityki promowania praw człowieka. Przedstawiciele Ambasady Stanów Zjednoczonych i Konsulatu Generalnego w Krakowie regularnie monitorują kwestie związane z wolnością religijną oraz relacjami między różnymi wyznaniem, w tym etniczne relacje polsko-żydowskie – a w przypadku, gdy zachodzi taka potrzeba, podnoszą dane problemy w kontaktach z przedstawicielami rządu. Urzędnicy Ambasady oraz Konsulatu często spotykają się z wieloma przedstawicielami wspólnot religijnych, rządu, władz samorządowych, aby omówić takie kwestie, jak wolność religijna, restytucja mienia, prześladowanie na tle religijnym czy współpraca między różnymi wyznaniem. Przedstawiciele Ambasady i Konsulatu Generalnego aktywnie upominają się o ochronę i zwrot byłych żydowskich cmentarzy rozrzuconych po kraju, brali także udział w kilku uroczystościach ponownego otwarcia cmentarzy oraz naciskają na rząd i parlament w kwestii przyjęcia ustawy reprzywatyzacyjnej. Urzędnicy Ambasady i Konsulatu utrzymują kontakty oraz uczestniczą w uroczystościach związanych z mniejszością prawosławną, protestancką i muzułmańską.

W celu omawiania kwestii związanych z wolnością religijną, przedstawiciele Ambasady i Konsulatu, w tym ambasador, regularnie spotykają się z przedstawicielami głównych wspólnot religijnych, w tym z przywódcami społeczności żydowskiej. Specjalny wysłannik Stanów Zjednoczonych ds. Holokaustu spotykał się przy różnych okazjach w Warszawie i Krakowie z przedstawicielami rządu i wspólnoty. Pracownicy Konsulatu Generalnego zwyczajowo uczestniczą w uroczystościach w Auschwitz upamiętniających Żydów, Romów, Polaków i więźniów innych narodowości tam zamordowanych. Monitorują także sytuację miejsc historycznych związanych z Holokaustem, wspierają inicjatywy z zakresu uczczenia ofiar i edukacji młodzieży oraz ułatwiają oficjalne wizyty w Muzeum Oświęcimskim.

Co roku Ambasada wysyła czterech, pięciu polskich nauczycieli do Stanów Zjednoczonych na letnie kursy szkoleniowe na temat Holokaustu oraz organizuje w szkołach wizyty przedstawicieli USA w ramach programu Embassy Speakers Bureau. 6 maja 2009 r. ambasador i Urząd Miasta Warszawy zorganizowały konferencję „Wielokulturowe i wielojęzyczne szkoły”, poświęconą kwestiom mniejszości religijnych, m.in. asymilacji w szkołach dzieci uchodźców muzułmańskich z Czeczenii. W dn. 13 lutego 2009 r. ambasador USA wręczył przyznawaną przez Ambasadę Nagrodę Wolności im. Jana Karskiego dr. Markowi Edelmanowi za działalność na rzecz demokracji i praw człowieka w Polsce; dr Edelman między innymi był współzałożycielem podziemnej Żydowskiej Organizacji Bojowej i jednym z trzech dowódców Powstania w Getcie Warszawskim w 1943 r.

W dniu 3 kwietnia 2009 r., Ambasada we współpracy z Centrum Edukacji Obywatelskiej oraz Warszawskim Centrum Innowacji Edukacyjno - Społecznych i Szkoleń zorganizowała konferencję dla 100 nauczycieli liceów i gimnazjów z całego kraju poświęconą nauczaniu o Holokauście: „Holokaust jako wyzwanie dla współczesnej edukacji”. Otwarcia konferencji dokonał ambasador USA wspólnie z przedstawicielem Ministerstwa Edukacji Narodowej.

Elizabeth Edelstein z nowojorskiego Museum of Jewish Heritage, która w tygodniu poprzedzającym konferencję prowadziła warsztaty w różnych miastach Polski, również uczestniczyła w konferencji. Jednym z punktów konferencji była prezentacja polskiej wersji zestawu plakatów „Cechy, które przewyciężają przeszkody” (Traits That Transcend), przygotowanej w 2008 r. we współpracy z Jewish Foundation for the Righteous w Nowym Jorku. Od roku 2007 ponad 2 tys. zestawów plakatów trafiło do nauczycieli historii, literatury polskiej i edukacji obywatelskiej w całej Polsce.

Konsulat Generalny Stanów Zjednoczonych w Krakowie, we współpracy z lokalnymi partnerami, zorganizował szereg różnych programów pod nazwą „Mosty Tolerancji”. W grudniu 2008 r. wraz z konsulatami Niemiec, Francji, Włoch i Austrii współfinansował w ramach programu „Mosty Tolerancji” dwudniową konferencję „Religia w sferze publicznej”. Konferencja zajmowała się wpływem religii na życie polityczne, oświatę i bioetykę w Polsce oraz w innych krajach europejskich i Stanach Zjednoczonych. Częścią konferencji była szeroko nagłośniona instalacja plastyczna na jednym z krakowskich tramwajów, poświęcona tolerancji religijnej. Tak konferencja, jak i instalacja plastyczna były omawiane przez krajową prasę, radio i telewizję. Konsulat Generalny regularnie zakupuje poświęcone tolerancji materiały dla nauczycieli szkół średnich. Konsulat amerykański również prowadzi na swej stronie internetowej sekcję „Pomoce dydaktyczne dla nauczycieli”, która obejmuje materiały nt. nauczania tolerancji.